

Ensidig om Alevier i Tyrkia

Recension av Tina Hamrin-Dahls *Aleviter i Turkiet*

Uppsala: Swedish Science Press, 2006

av

Hege Irene Markussen

Selv om forskere har vist interesse for studier av alevier siden 1990-tallet, er alevisme som forskningsfelt fremdeles på mange måter i startgropen. Den tyrkiske produksjonen av bøker om alevisme er i stor grad begrenset til et enormt antall tekster av heller normativ karakter, som først og fremst søker å definere alevismens natur teologisk og historiografisk. Dessverre må man lete grundig for å finne de mer vitenskapelige forskningsrapportene i dette havet av publikasjoner. Mot slutten av 1990-tallet og frem til i dag har det kommet ut, foruten et betydelig antall artikler i ulike tidsskrift, flere monografier og artikkelsamlinger på både engelsk, tysk og fransk, som beskriver og analyserer ulike aspekter av aleviers religiøse, kulturelle, sosiale, historiske og politiske identiteter (se listen over anbefalt litteratur nedenfor). Felles for de fleste av disse publikasjonene er at de bygger på intervjuer og tekstmateriale istedet for omfattende empiriske studier (med et sentralt unntak av David Shanklands studier som er basert på langvarige antropologiske feltarbeid i landsbyer i Sentral-Anatolia), og at de fleste på et eller annet sett forholder seg til 1990-tallets økende interesse for alevisme blant alevier selv— den såkalte “revitaliseringen av alevi identitet” eller “alevi renessansen”.

Tina Hamrin-Dahls bok *Aleviter i Turkiet* er den eneste monografien om alevier som hittil er utgitt på et skandinavisk språk. Den kan derfor med stor sannsynlighet komme til å bli tatt i bruk i undervisningssammenheng, og den kommer kanskje også til å fungere som et standardverk for skandinaviske forskere, lærere og studenter. Det er derfor viktig å påpeke at boken, som gjennom tittelen lover oss en eller annen form for oversikt over eller analyse av alevier i Tyrkia, heller må leses som en beretning av en alevi opplevelse av massakren i den sør-anatolske byen Kahramanmaraş i 1978, hvor flere hundre mennesker ble drept og såret, og hvor deler av byen ble lagt i ruiner i sammenstøt mellom høyre- og venstre-aktivister og sunnimuslimer og alevier.

Hendelsen oppleves både som et klimaks for 1970-tallets politiske høyre-venstre polarisering og som opptakten til militærkuppet i 1980. En stor andel av de døde og sårede var alevier, og Kahramanmaraş er således blitt et viktig symbol i alevi-historiografien, hvor hendelsen presenteres sammen med andre blodige opprør som brannen i Sivas og opptøyene i Gaziosmanpaşa i Istanbul, som et ledd i en kjede av angrep utført av sunni muslimer mot alevier, helt fra imamen Hüseyins død i slaget ved Kerbala til idag.

At aleviene i Tyrkia utgjør en gruppe som ikke er anerkjent som en religiøs minoritet, og som derfor utsettes for mistenksomhet og diskriminering av både den tyrkiske staten og deler av befolkningen, er et faktum. At de ikke anerkjennes som muslimer av deler av den konservative sunnimuslimske befolkningen er også en realitet, på samme måte som opprørene i Kahramanmaraş, Sivas, og Gaziosmanpaşa er virkelige hendelser med blodige utfall. Alevi-historiografien er full av beretninger om hvordan de alltid har vært forfulgt, stigmatisert og diskriminert. Etableringen av den kemalistiske republikken beskrives ofte som alevienes håp om at den ottomanske forfølgelsen skulle ta slutt, og at de ikke lenger skulle ansees som kjetteriske i myndighetenes øyne og nyte godt av en kemalistisk religionsfrihet. Videre fortelles det at denne drømmen ble knust så fort sunnimuslimene kom i maktposisjoner og sunnifiserte og fordervet den kemalistiske ideologien.

Det mangler ikke på beskrivelser og analyser av diskriminering og stigmatisering i Hamrin-Dahls bok. Med mangelfull struktur og mellom gjentatte faktafeil beskrives alevienes situasjon, på samme måte som i den normative alevi-historiografien, som en stadig kamp mot både den tyrkiske staten og den sunnimuslimske befolkningen. Aleviske kurdere får overveiende mye oppmerksomhet i forhold til etnisk tyrkiske alevier, og man kan spørre seg selv om ikke Hamrin-Dahl på flere steder forveksler og identifiserer den kurdiske motstandskampen med alevienes situasjon.

Foruten sekundærlitteratur er Hamrin-Dahls studie basert på en alevis personlige beretninger fra Kahramanmaraş; en alevi som for tiden er bosatt i Sverige. Beklageligvis ser det ut til at Hamrin-Dahls perspektiver i stor grad er influert av denne personens synspunkter, og hennes forståelse av forholdene for alevier i Tyrkia idag ser ut til å henge igjen i 1970-tallets politiske (og uten tvil voldsomme) polarisering i landet. Hennes framstilling av antagonismen mellom alevier og sunnimuslimer får det til å virke som om hele det tyrkiske samfunnet, inkludert statlige og politiske sfærer består av konservative religiøse, intolerante og voldsutøvende sunnimuslimer i opposisjon til kemalistiske, frihetskjempende, og pasifistiske alevier. Slike dualistiske framstillinger av virkeligheten hvor de(t) gode kjemper mot de(t) onde er symptomatisk for verdensanskuelsen til mennesker som opplever seg som misforstått, urettferdig behandlet og stigmatisert. Disse menneskenes opplevelse av å være diskriminert skal man sevsagt ikke bagatellisere, men det er viktig er forskere ikke internaliserer en slik offerrolle. Hamrin-Dahls informant er bosatt i Sverige,

og det er merkelig at boken ikke tar for seg en eneste av de mange implikasjoner som er forbundet med minner og beretninger blant mennesker i diaspora. Og det sier seg selv at denne personens forståelse av Kahramanmaraş på 1970-tallet ikke kan uten videre overføres til dagens Tyrkia.

Hamrin-Dahl åpner sin bok med en beskrivelse av sosiologen Norbert Elias' innsikter i sladderets natur og funksjon, og presenterer ideen om å analysere alevienes posisjon i det tyrkiske samfunnet ut ifra hans teorier om *insiders* og *outsiders*. Om hun hadde nøyet seg med å utforske en diaspora-alevis forståelse av opptakten og årsakene til massakren i Kahramanmaraş utifra et slikt perspektiv, kunne boken blitt meget bra. Beklageligvis søker Hamrin-Dahl å gi oss et generelt bilde av alevier i Tyrkia, og resultatet blir et sammensurium av stivbente kategorier og feilkarakteristikker. Mot en bakgrunn av en tyrkisk befolkning som utelukkende består av fanatiske sunni muslimer, deles aleviene inn i to grupper; de assimilerte tyrkiske alevier og de etnisk kurdiske, som per definisjon ansees som PKK-tilhengere. Den tyrkiske staten presenteres utelukkende som et talerør for konservative sunnimuslimer og således som av-kemalisert. Kemalismen derimot, romantiseres som en liberal, rettferdig ideologi som ivaretar minoritetets rettigheter og som derfor også er en naturlig støtte for alevier—om den ikke misbrukes av sunnimuslimer i maktposisjoner.

Avslutningsvis presenterer Hamrin-Dahl medlemskap i EU og sammenslåing av bektasisme og alevisme som viktige forutsetninger for å i fremtiden kunne forbedre alevienes situasjon— en utopi som hverken er realistisk eller videre interessant for analyser som bygger på førstehåndskunnskap om de komplekse prosesser av samhandling mellom alevier, bektasier, kurdere, tyrkere, og resten av den samfunnsmessige konteksten som aleviene faktisk befinner seg i i dagens Tyrkia.

Hege Irene Markussen er doktorand i religionshistorie ved Lunds Universitet. Hennes kommende avhandling er basert på et langvarig feltarbeid blant alevier og tar for seg ulike aspekter av tradering av religiøs kunnskap i en alevi-organisasjon i Istanbul.
Kontakt: Hege_Irene.Markussen@teol.lu.se

Anbefalt litteratur

Massicard, Elise 2005. *L'autre Turquie* Paris: Presses Universitaires de France.

- Shankland, David 2003. *The Alevis in Turkey. The Emergence of a Secular Islamic Tradition* London & New York: Routledge Curzon.
- White, Paul J. og Joost Jongerden (red.) 2003. *Turkey's Alevi Enigma. A Comprehensive Overview* Leiden & Boston: Brill.
- Clarke, Gloria L. 1999. *The World of the Alevis: Issues of Culture and Identity* New York & Istanbul: AVC Publications.
- Olsson, Tord, Elisabeth Özdalga og Catharina Raudvere (red.) 1998. *Alevi Identity* Istanbul: Swedish Research Institute in Istanbul.

Relevante publikasjoner i utvalg av undertegnede:

- Markussen, Hege Irene 2005 (red.) . *Alevis and Alevism. Transformed Identities* Istanbul: The Isis Press.
- 2005. "Alevi Theology. From Shamanism to Humanism" i Markussen, Hege Irene (red.) *Alevis and Alevism. Transformed Identities* Istanbul: The Isis Press.
 - 2004. "Religion and National Politics in Turkey: Alevism, Secularism and Globalization" i Stålsett, Sturla J. og Oddbjørn Leirvik (red.) *The Power of Faiths in Global Politics* Oslo: Novus Press.